

**MARTIN SOLÍK (ed.):****Rozpory a alternatívy globálneho kapitalizmu. Polemiky**

Praha, Bratislava: Filosofia, Veda 2015, 304 s.

Kritická teória globálnej spoločnosti a politiky sa stala témou, ktorá vyvolala diskusiu, do ktorej sa z rôznych perspektív zapája rad autorov. Publikáciu *Rozpory a alternatívy globálneho kapitalizmu. Polemiky* treba chápať ako súčasť monumentálneho projektu, ktorý pripravil český filozof Marek Hrubec spolu so svojimi kolegami na pôde Filozofického ústavu AV ČR. Diskusiu obsiahnutú v recenzovanej publikácii predchádzajú preklady desiatok významných prác z pera najvýznamnejších súčasných politických filozofov vrátane A. Honnetha, Ch. Taylora, J. Habermasa, J. Rawlsa a ďalších, a najmä publikácia M. Hrubca *Od zneuznania k spravodlivosti. Kritická teória globálnej spoločnosti a politiky* (2011). Autor sa v nej venuje výkladu myšlienok autorov kritickej teórie spoločnosti, kritike Rawlsovej teórie spravodlivosti (na národnej aj medzinárodnej rovine), výkladu teórií uznania Ch. Taylora a A. Honnetha, globálnej perspektíve uznania a v rámci toho rozvíja vlastnú kritickú teóriu globálnej spoločnosti a politiky. Hrubcovým hlavným prínosom je myšlienka, že súčasná sociálna a politická teória má zmysel, pokiaľ je koncipovaná ako kritická teória globálnej spoločnosti a politiky, ktorá problém nespravodlivosti špecifikuje ako problém zneuznania, a to nielen na národnej rovine ale aj ako súčasť globálnych interakcií. Optikou zneuznania reinterpretuje mnohé kultúrne, sociálne a politické fenomény našej doby a ponúka východisko pre teóriu spravodlivosti. V mnohých ohľadoch ide o dôležité a prelomové dielo novodobej českej a slovenskej filozofie a politológie, ktoré vyvolalo nielen vlnu recenzií, ale aj celý rad polemík, z ktorých viaceré sú zahrnuté v recenzovanej publikácii. Polemická diskusia v recenzovanej knihe otvára problém sociálnych, ekonomických a politických rozporov globálneho kapitalizmu. Venuje sa zneuznaniu rôznych sociálnych skupín, analyzuje ich úsilie o spravodlivosť a odкрýva nové spoločenské alternatívy. Ide v nej o polemiku kritickej teórie globálnej spoločnosti s liberálnym, neoliberalným či neokonzervatívnym stanoviskom, ako aj s neomarxizmom a fenomenológiou. Publikácia obsahuje state z pera staršej filozofickej generácie (O. Suša, L. Hohoš, M. Bednář, F. Škvrnda), ale aj príspevky strednej generácie (L. Blaha, M. Hauser, F. Pontin) a zastúpená je i mladšia generácia (O. Lánsky, M. Solík, K. Černá, M. Havran).

Publikácia *Rozpory a alternatívy globálneho kapitalizmu. Polemiky* je rozdelená na štyri časti. Prvá časť je venovaná kritike neoliberalizmu. L. Blaha sa v polemike s Hrubcovou kritikou liberalizmu, ktorá podľa neho do veľkej miery kopíruje kritiku, akú proti Rawlsovej teórii vzniesli komunitaristi, venuje obrane liberalizmu v intenciách Rawlsovej argumentácie. Podľa L. Blahu s kritickou teóriou globálnej spoločnosti ho spája úsilie odhaliť, v ktorých aspektoch je liberálna teória ideologická. Odlišujú sa podľa neho tým, že zatiaľ čo on považuje rawlsovskú metodológiu za zmysluplne využiteľnú, M. Hrubec

ju pokladá za natofko spojenú s liberálnou ideológiou, že chce liberalizmus odmietnuť a nahradiť úplne inou teóriou podľa vzoru frankfurtskej školy. Pritom kladie dôraz na komunitarizmus a kritickú teóriu (s. 29-30). Blaha si je vedomý limitov liberálnych teórií, ale vníma ich ako impulz na ďalšie skúmanie, a nie ako diskvalifikáciu liberálnej teórie. Za nesmierne užitočnú považuje rawlsovskú liberálnu formuláciu minima v oblasti základných práv, ktorú navrhuje doplniť prihlásením sa k paradigme práce (s. 37-38). Blahova pozícia by si však žiadala aspoň stručnú zmienku o tom, na základe akých dôvodov by bolo možné ešte dnes považovať paradigmu práce či, konkrétnejšie, paradigmu produkcie, vychádzajúcu z Marxa, za udržateľnú. Potom by sa dala viesť seriózna diskusia o limitoch a možnostiach kritickej teórie globálnej spoločnosti a politiky.

Proti Blahovmu liberálnemu hľadisku O. Lánsky rozvíja Hrubcovu kritiku liberalizmu, pričom na rozdiel od Blahu liberalizmus nevníma ako interpretáciu modernej spoločnosti, ale „ako spôsob jej založenia a ako legitimizáciu tohto založenia“ (s. 56). V súvislosti s liberálnym chápaním politickej sféry uvádza, že je fakticky výrazom politických záujmov špecifickej sociálnej triedy. Sociálne nerovnosti, ktoré liberálna teória legitimizuje, nie sú podľa O. Lánskeho nevyhnutné, ale sú vyjadrením špecifického subjektu, konkrétne buržoáznej triedy. Lánsky považuje za chybné interpretovať liberalizmus ako určitý nevyhnutný základ, z ktorého musia vychádzať ďalšie koncepcie spravodlivosti. V skutočnosti ide o režim, ktorý svojou argumentáciou podporuje niektoré kľúčové prejavy nespravodlivosti kapitalistických spoločností, pretože interpretuje nerovnosti ako legitímne a nevyhnutné a z politiky vyraduje étos konania prameniari z všeobsažných doktrín.

Ďalšie kolo diskusie otvára príspevok z pera M. Bednára, ktorý kritiku Hrubcovej teórie zakladá na libertariánskych a neokonzervatívnych základoch, pričom Hrubcovu teóriu radí k neomarxizmu. Bednár svojím textom nadväzuje na myšlienky R. Nozicka, M. Rothbarda a ďalších libertariánsky orientovaných autorov. Bednárova stať aspiruje nielen na vyrovnanie sa s jednotlivými argumentmi kritickej teórie, ale aj na rozprúdenie polemiky medzi politickými filozofiami a ideológiami, ktoré sa jedna voči druhej ostro vymedzujú: neoliberalizmus verzus neomarxizmus. Do kontrapozície s Bednárom vstupuje L. Hohoš, ktorý polemizuje o predpoklade, že sociálna kritika by mala byť výlučnou otázkou neomarxizmu.

Druhá časť knihy obsahuje analýzy rozvoja teórie uznania a jej metodológie. Výklad metodologických prístupov tvorí významné východisko každej sociálnej teórie. Treba však dodať, že úvahy o metodológii u jednotlivých autorov diskusných príspevkov tvoria v zásade súhlasné stanovisko s Hrubcovou kritickou teóriou, či už celkove (K. Černá, M. Solík), alebo stoja s M. Hrubcom na rovnakých pozíciách v rámci kritickej teórie, i keď v inej interpretácii (M. Hauser), alebo stoja na pomedzí kritickej teórie a fenomenológie, pričom vyzdvihujú prínos Hrubcovej metodológie k rozvoju teórie spravodlivosti (Fabricio Pontin). Postoje týchto autorov však nevyklúčujú polemiku v tejto časti knihy, len prezentované stanoviská sú nepomerne súhlasnejšie v porovnaní s vyhrotenou kritikou v prvej časti, t. j. s kritikou zo strany liberalizmu a neoliberalizmu.

Tretia časť je venovaná problému globálnej spravodlivosti. K otázke globálnych interakcií sa v tejto časti vyjadrili traja autori. O. Suša vo svojej interpretácii globálnej spo-

ločnosti zdieľa Hrubcove argumenty kritickej teórie globálnej spoločnosti. Jeho špecifickým prínosom je kombinácia historických a sociologických prístupov, čo mu umožňuje zobrazíť globalizáciu v jej spleťom, dlhodobom a historicky rozpornom vývoji s mnohými zvratmi. V rámci skúmania otvára významnú tému, ktorou je environmentálna problematika, najmä politické a ďalšie konflikty, ktoré sa týkajú ochrany pred ekologicky negatívnymi dopadmi, spravodlivého prístupu k zdrojom, ktoré poskytuje životné prostredie, či práva na zdravé životné prostredie. Dôležitou súčasťou diskusií v tejto časti práce je otázka globálneho štátu, jeho vzniku a vývoja. M. Havran zaujíma k otázke globálneho štátu negatívny postoj, pretože jeho realizáciu považuje v súčasných podmienkach za nepripravenú, až nebezpečnú. Napriek tomu ju považuje za nádejnú odpoveď na mnohé nečakané zvraty súčasnosti, akým je nárast planetárnej homogenizácie či autoritárskych trendov na globálnej rovine (s. 185). F. Škvrnda je na rozdiel od M. Havrana zástancom globálneho štátu. Jeho prínos interpretuje špecificky z hľadiska bezpečnosti – či už ide o globálne otepľovanie, riešenie hladu, alebo o globálne pôsobiaci terorizmus či ďalšie bezpečnostné riziká.

V poslednej časti knihy Marek Hrubec reaguje na kritické argumenty formulované v predošlých častiach knihy. Kritickú diskusiu pritom chápe ako plodný príspevok k sociálnej a politickej teórii, ktorá sa usiluje o identifikovanie a riešenie nespravodlivosti v súčasnej dobe globalizácie.

Knihá prináša pluralitu vyprofilovaných názorov. Je určená čitateľom zaujímavým sa o filozofiu, politológiu, sociológiu a globálne štúdiá, ako aj tým, ktorí sa zaujímajú o súčasné spoločenské konflikty. Treba dodať, že je ojedinelé, keď v našich končinách prebehne taká rozsiahla a fundovaná diskusia o nejakej práci. Knihá je výzvou na kritické rozmyšľanie o súčasnej spoločnosti a o dramatických zmenách tak na globálnej, ako aj na lokálnej úrovni.

*Zuzana Palovičová*

---

Zuzana Palovičová  
Katedra filozofie FF UCM v Trnave  
Námestie J. Herdu 2  
917 01 Trnava  
Slovenská republika  
e-mail: palovicz@gmail.com